

Ebüdderdâ

Kâdılık yapan sahâbîlerden.

Ebüdderdâ hazretleri, Bedir seferi sırasında Müslüman oldu. Önceleri puta tapardı. Bir gün Ebüdderdâ'nın ana bir kardeşi Abdullah bin Revâha ile Muhammed bin Mesleme, Ebüdderdâ'nın bulunmadığı bir sırada evine girerek putunu kırdılar.

Niye mâni olamadın?

Ebüdderdâ, eve dönünce, hem putun kırıklarını topluyor, hem de diyordu ki:
- Yazıklar olsun sana! Ne diye seni kıranlara mâni olmadın? Onları ne diye üzerinden defedemedin?

Zevcesi Ümmüdderdâ dedi ki:

- Eğer o, bir kimseye fayda verebilse veya gelecek bir zararı önleyebilse idi, kendisine gelen zararı önlerdi!

Ebüdderdâ, bunun üzerine, "Gusletmek için bana su hazırla!" dedi. Yıkandı. Elbisesini giydikten sonra, Peygamberimizin yanına gitmek üzere yola çıktı.

Ebüdderdâ gelirken, Abdullah bin Revâha Peygamberimizin yanında bulunuyordu. Dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Bu gelen Ebüdderdâ'dır. Ben onun, bizi görmek için geldiğini sanıyorum!

- **O, Müslüman olmak için geliyor. Çünkü, Rabbim, Ebüdderdâ'nın Müslüman olacağını bana va'detti!**

Ebüdderdâ Resûlullah efendimizin huzûrunda Müslüman oldu. Ebüdderdâ'nın ev halkı ise kendisinden önce Müslüman olmuşlardı.

O Müslüman olmadan önce Bedir savaşı yapılmıştı. Uhud savaşında ve diğer savaşların hepsinde bulundu. Uhud savaşında gösterdiği cesâret ve kahramanlığı çok dikkati çekmiş, Peygamberimiz onun için, "**Ne mükemmel süvâridir**" buyurarak methetmiştir.

Ebüdderdâ, Peygamberimizin zamanında Kur'ân-ı kerîmi tamamen ezberlemiştir. Âyet-i kerîmelerin çoğunun tefsîrini bizzat Peygamber efendimize sorarak öğrenmiştir.

İlim öğretmekle meşgul oldu

Ebüdderdâ, Peygamberimizin vefâtından sonra Medîne'de kalmaya tahammül edememiştir. Hazret-i Ebû Bekir zamanında, Yermük savaşında, ordu kâdısı olarak bulunmuştur. İslâm tarihinde ilk defa ordu kâdılığı yapan o olmuştur. Hazret-i Ömer devrinde izin istiyerek Şam'a gitmiş, orada Kur'ân-ı kerîm ve ilim öğretmekle meşgul olmuştur.

Şam'da Câmi-i Kebîr'de verdiği bu derslerine pek çok sayıda talebe katılırdı. Talebelerine onar kişilik halkalar halinde ders verirdi. Her ders halkasını ayrı ayrı kontrol ederdi. Bir defasında talebeleri sayıldığında binaltıyüz civârında oldukları görülmüştür. Bu derslere Eshâb-ı kirâmdan da katılanlar olmuştur.

Ebüdderdâ ayrıca tabâbet ilmini de bilirdi. Hastalarını tedâvi eder, gerekli ilâçları yapardı.

Şam'a vâli tâyin edilen Hazret-i Muâviye, halîfeden bir kâdî istemişti. Hazret-i Ömer de, "Bu vazîfeyi en iyi Ebüdderdâ yapar" buyurarak, vazîfenin ona verilmesini emretti. Bu vazîfesi sırasında da ilim yaymaya devam etti.

Birgün, Ebüdderdâ hazretlerine bir kişi gelerek dedi ki:

- Yâ Ebüdderdâ! Benim büyük bir hastalığım var. Bunun tedâvisinde bana yardımcı ol!

- Hastalığın nedir?

- Benim kalbimde dünyaya karşı aşırı sevgi var. Dünya, âdetâ kalbimi işgâl etmiş. Kıldığım namazlarda nûr göremiyorum. İbâdetlerimden bir tat, lezzet alamıyorum.

- **Ey kişi, senin hastalığın hastalıkların en büyüğüdür. Bunu, hemen tedâvi etmelisin! Yoksa, Allah korusun îmânını da kaybedebilirsin!**

- Yâ Ebüdderdâ, ne olur beni bu hastalıktan kurtar!

Hasta ziyâretine git

Ebüdderdâ hazretleri bu kişiye şu nasîhatı yaptı:

- **Sık sık hasta ziyâretlerine git! Cenâze namazlarında bulun! Kabirleri ziyâret et! Bu üç şeyi muntazam yaparsan bu hastalıktan kurtulursun. Sendeki dünya sevgisi yok olur, kalbin nûrlanır, basîret gözün açılır.**

Bu kişi bildirilen üç şeye bir müddet devam etti, fakat kendi hâlinde herhangi bir değişiklik hissetmedi. Üzüntülü bir şekilde tekrar Ebüdderdâ hazretlerine gidip dedi ki:

- Ey Ebüdderdâ! tavsiyelerini aynen yerine getirdim. Fakat kendimde hiçbir değişiklik görmüyorum. Ne olur beni bu hastalıktan kurtar!

Ebüdderdâ hazretleri şöyle buyurdu:

- Öyle ise sen, cenâzeye bir hayvan ölüsüne gider gibi gitmişsin! Şimdi söyleyeceklerimi iyi dinle! Hasta ziyâretlerine gittiğin vakit, birgün senin de onun gibi zayıf, hâlsiz, yatağa uzanmış olacağını düşün! Bir yudum suyu bile eline alıp içemiycek, başkalarının yardımı ile içebileceksin!

Bütün bu gerçeklere rağmen hâlâ dünyaya bağlanmaktaki maksadın ne? Görüyorsun ki, dünya zenginliği, insanın bu hâle gelmesine mâni olamamaktadır. Bunları, hastanın yanında düşün ve nefsine şöyle de: "Şunun hâline bak, ibret al! Senin de sonun budur! O hâlde dünya muhabbetinden elini çek!"

Cenâze namazına gittiğin zaman düşün ki, bu kimseyi, bütün dünya ni'metlerinden ayırmışlar, tabutun içine koyup musalla taşının üzerine bırakmışlar. Yakınları, çok sevdiği ve bütün ömrünü onlar için harcadığı çocukları onu geriden seyrediyorlar.

Hastalıktan kurtuldu

Mezarlığa vardığında, kabirde yatanların hâlini düşün! Birgün sen de onlar gibi olacaksın. Nâzik bedeninin çürüyüp böceklere yem olacaktır.

Ey kiři, iřte üç Őeyi yaparken bunları dűřűnűp, kendini bunların yerine koyarsan, kısa zamanda bu tehlikeli hastalıktan kurtulursun.

O kiři, bu nasihatlara aynen uydu. Kısa zamanda bu hastalıktan kurtuldu. Dűnyadan tiksitmeye bařladı. Kalbi nűrlendi. Basiret gűzű ađıldı. Hakkı bătıldan ayırdı. Bundan sonra bűtűn űmrűnű, ađireti dűřűnerek, ona hazırlanmakla geđirdi.

Ebűdderdâ hazretlerini gűrdűgűnde dedi ki:

- Allah senden râzı olsun! Kalb gűzűműn ađılmasına, gerđekleri gűrmeme vesile oldun.

Ebűdderdâ hazretleri, hastalandıđı zaman, dostları ziyâretine gelerek dediler ki:

- Hastalığın nedir?

- **Gűnâhımdır!**

- Arzűn nedir?

- **Cennettir!**

- Sana bir tabib  ağırmayalım mı?

- **Beni tabib hasta yaptı.**

Halka ilân et

Abdullah bin Selâm'ın ođlu Yűsűf Őűyle anlatmıřtır:

“Ebűdderdâ vefât edeceđi sırada ben yanında idim. Bana dedi ki:

- Kalk benim vefât etmek űzere olduđumu halka ilân et!

Ben kalkıp insanlara durumu bildirdim. İřitenler evine geldiler. Evin içi-dıřı insanlarla doldu. Sonra, “Beni dıřarı çıkarınız” demesi űzerine dıřarı  ıkarđık. “Beni oturtunuz” dedi. Oturttuk. Evinde toplanan bűyűk kalabalıđa karřı Őűyle dedi:

- Ey insanlar Resűl-i ekremden iřittim ki, Őűyle buyurdu:

(Kim kusűrsuz ve noksansız bir abdest alır, sonra da tam bir ihlâs ile namaz kılarsa, Allahű teâlâ onun istediklerini ona ihsân eder.)

Ebűdderdâ, bundan sonra gelenlere namazla ilgili bir miktar daha nasihatta bulundu. Son sűzleri bunlar oldu.”

Peygamber efendimiz Ebűdderdâ'nın ilimdeki gayretini űvműř ve;

- **Her űmmetin bir hakimi vardır. Bu űmmetin hakimi de Ebűdderdâ'dır,** buyurmuřtur.

Mu'âz bin Cebel de vefât ederken, talebesi Amr bin Meyműn'a,

Ebűdderdâ'nın ilminden istifâde edilmesini vasiyet ederek buyurmuřtur ki:

- Yeryűzű ondan daha âlim bir kimse tařımadı.

Ebűdderdâ, herkese iyilikle muâmelede bulunurdu. Kızgınlıkları ve kırgınlıkları yatıřtırır, hep gűleryűz gűsterirdi. Kimseyi incitmez, kimseden incinmezdi. Çok tok gűnűllű ve cűmert idi. Kendisini ziyârete gelen her misâfire çok ikrâmda bulunur, bizzat kendisi hizmet ederdi. İلمي, takvâsı, űstűn ahlâkıyla ve daha birçok vasıflarıyla çok sevilműř, hűrmet gűsterilműřtir.

Onu kötölemeyiniz!

Ebüdderdâ hazretleri; bir şahsın işlemiş olduğu bir kötülükten dolayı, insanlar tarafından sövülüp, kötülendiğine tesâdüf etti. Oradakilere dedi ki:

- Bu adam bir kuyuya düşmüş olsaydı, siz onu çıkarmak istemez miydiniz?
- Evet çıkarmak isterdik.

- Öyle ise, onu kötölemeyiniz, dil uzatmayınız, onun işlemiş olduğu kötülükten sizi korumuş olan Allahü teâlâya şükrediniz.

- Sen ona buğzetmez misin?
- Ben onun kendisine değil, yaptığı fenâliğa buğzederim.

Ebüdderdâ'nın hanımlarından Hayre binti Hadred, Ümmüd Derdâ el-Kübrâ lâkabıyla meşhûr olup, kadın sahâbilerdendir. Fıkıh ve hadîs ilminde âlim bir kadındı. Rivâyet ettiği hadîs-i şerîfler altı meşhûr hadîs kitabında yer almıştır. Bilâl, Yezîd, Derdâ ve Nesîbe adlarında dört çocuğu vardı.

Hanımı Ümmüd Derdâ şöyle anlatmıştır:

“Ebüdderdâ birşey anlatırken ve bir hadîs-i şerîf naklederken dâimâ tebessüm ederdi. Bir gün sebebini sordum. Dedi ki:

- Resûl-i ekrem efendimiz her hadîs-i şerîf söyledikçe tebessüm ederdi.”

Hadîs dinlemek için geldim

Bir gün Medîne'den, Ebüdderdâ hazretlerini ziyâret için bir zât geldi.

Ebüdderdâ hazretleri o zâta, niçin geldiğini sordu. O da, “Sizin Resûlullahtan işittiğiniz hadîs-i şerîfleri rivâyet ettiğinizi duydum. Onun için geldim” dedi.

Ebüdderdâ hazretleri tekrar sordu:

- Ticâret için falan gelmedin mi?
- Hayır.
- Başka bir işin veya ihtiyacın için mi geldin?
- Sadece hadîs-i şerîf almak üzere geldim.

Bunun üzerine Ebüdderdâ hazretleri buyurdu ki:

- Pekiyi, o hâlde dinle! Resûl-i ekrem efendimizin şu sözleri söylediğini duydum:

(Bir insan ilim kazanmak için bir yola giderse, Allahü teâlâ ona Cennete doğru bir yol açar. Melekler, ilim talebesinden memnun oldukları için kanatlarını onların üzerine gererler. İlim sahipleri için, yerdekiler ve göktekiler magfiret niyâz ederler. Denizin diplerindeki balıklar bile ona duâ ederler.)

(Âlimin âbid üzerindeki üstünlüğü, ayın yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin vârisleridir. Bunlar para peşinde koşmazlar. İlme koşarlar. Onun için, onlar ilimden ne kadar fazla pay almak mümkünse o kadar alırlar.)

Yolcuyum gideceğim

Bir defasında Ebüdderdâ hazretlerinin evine bir zât uğradı. O zâta dedi ki:

- Eğer burada kalacaksan sana bir yer hazırlayayım, yolcu isen, geçip gideksen sana azık hazırlayayım.
- Yolcuyum, gideceğim.
- Öyle ise sana en güzel azığı hazırlayayım. Bundan daha kıymetli azık olsa idi, onu da sana verirdim.

Ebüdderdâ hazretleri sonra şöyle devam etti:

- Bir gün Resûlullah efendimizin huzûruna gitmiştim. “Yâ Resûlallah! Zenginler dünyayı da âhireti de kazandılar. Onlar hem namaz kılıyor, hem oruç tutuyor, hem de sadaka verebiliyorlar. Fakat biz fakîr olduğumuz için sadaka veremiyoruz” dedim.

Bunun üzerine Resûl-i ekrem efendimiz şöyle buyurdu:

- Sana bir şey söyleyeyim mi? Sen onu yapınca kavuştuğun şeye, ancak onu yapanlar kavuşabilirler. Yapmayanlardan hiçbiri ona yetişemezler. Her namazdan sonra 33 kere Sübhanallah, 33 kere Elhamdülillah, 33 kere Allahü ekber söyle!

Bir defasında Kureyşten bir zât ile Ensârdan bir zâtın aralarında bir mesele olmuştu. Ensârdan olan zât, Hazret-i Muâviye'ye gidip şikâyet etti. Hazret-i Muâviye helâllaşmalarını tavsiye etti. Fakat şikâyet eden kabûl etmedi.

Hazret-i Muâviye, o zâta Hazret-i Ebüdderdâ'yı göstererek dedi ki:

- Bu zâta sor!

O kimsenin sorusu üzerine Ebüdderdâ şöyle dedi:

- Resûl-i ekremden işittim. **“Bir Müslümanın bedenine bir zarar gelir de, buna sebep olanı, affeder, hakkını helâl ederse, Allahü teâlâ onu bir derece yükseltir. Onun bir hatâsını affeder”** buyurdu.

Kalbimle kavradım

Bunu dinleyen zât, Ebüdderdâ'ya bakarak sordu:

- Sen bunu bizzat Resûl-i ekrem efendimizden duydun mu?

- Evet, kulaklarımla işittim. Kalbimle kavradım.

- O hâlde ben şikâyetimden vazgeçiyorum, hakkımı da helâl ediyorum.

Ebüdderdâ hazretleri bir gün Şam'da mescidde oturuyordu. Bir kişi mescide girdi ve şöyle duâ etti:

- Yâ Rabbî! Yalnızlıkta bana yardımcı ol, garipliğimde bana acı, bana azîz ve sevimli bir dost ihsân et!

Ebüdderdâ bu sözlerini duyunca, o zâta dönüp şöyle dedi:

- Resûlullah efendimizden işittim. Buyurdu ki: **“İnsanlar içinde kendine zulmedenler var, bunlar gam ve keder içindedirler. İnsanlar arasında isrâftan sakınanlar var, bunlar iktisatlı ve mutedil hareket ederler. Bunların hesâbı kolaydır. Ayrıca, insanlar arasında hayır işlemek için yarışanlar var. Bunlar hesapsız Cennete girerler.”**

Peygamberimiz; Selmân-ı Fârisî ile Ebüdderdâ'yı kardeş yapmıştı.

Selmân-ı Fârisî, bir gün, Ebüdderdâ'yı ziyârete gitti. Ebüdderdâ, Selmân-ı Fârisî'ye yemek getirterek dedi ki:

- Ben, oruçluyum. Buyur, sen ye!

Selmân-ı Fârisî de dedi ki:

- Sen yemedikçe, ben de, yemem!

Şimdi kalk artık!

Ebüdderdâ da, onunla birlikte yemek zorunda kaldı. Geceleyin namaza kalkmaya davranınca, Selmân-ı Fârisî, ona, "Yat, uyu!" dedi. O da, yatıp uyudu. Bir müddet sonra, yine namaza kalkmaya davrandı. Selmân-ı Fârisî tekrar, "Yat, uyu!" dedi. O da yatıp uyudu. Sabah namazı vakti girince, Selmân-ı Fârisî, ona, "Şimdi, kalk artık!" dedi. Kalktılar. Sonra Selmân-ı Fârisî, ona dedi ki:

- Senin üzerinde bedeninin hakkı var! Rabbinin hakkı var! Misâfirinin hakkı var! Âilenin de, hakkı var! Oruç tut, iftâr da, et! Namaz kıl! Âilenin yanına da, git! Sen, her hak sahibine hakkını ver!

Abdest alıp sabah namazının sünnetini kıldıktan sonra farzını kılmak üzere mescide gittiler. Namazdan sonra, durumu Peygamberimize anlattılar. Peygamberimiz buyurdu ki:

- **Selmân, ilimle doldurulmuştur, doğru söylemiş, doğru yapmış!**

Ebüdderdâ'nın bildirdiği hadîs-i şerîflerden bir kısmı da şunlardır: **(Cömertlik, îmânın sağlamlığından gelir. İmânı sağlam olan Cehenneme girmez. Cimrilik de şek ve şüpheden gelir. Şüphe içinde olan Cennete giremez.)**

Birgün Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- **Cum'a günleri bana çok salevât getirin! Okunan salevât bana hemen bildirilir.**

Öldükten sonra da bildirilir

Bunun üzerine, "Öldükten sonra da bildirilir mi?" diye sorulunca, Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- **Evet, ben öldükten sonra da bildirilir. Çünkü, toprağın peygamberleri çürütmesi harâm kılındı. Onlar kabirlerinde diridirler, rızıklandırılırlar.**

Bir gün Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- **Ey Ebüdderdâ! Cehennem ehlinin kimler olduğunu sana bildireyim mi? Her böbürlenen, kaba, büyüklük taslıyan, iyiliğe mâni olan kimsedir. Cennet ehlinin kimler olduğunu sana bildireyim mi? Her fakîr kimse ki, Allaha yemîn etse, Allah onu doğru çıkarır.**

Yine buyurdu ki:

(Din kardeşinin arzû ettiği yemeği ona yediren kimsenin günâhları bağışlanır. Din kardeşini sevindiren, Allahı sevindirmiş olur.)

Peygamber efendimiz, günâhkârlara şefâ'at edeceğini bildirince, "İmânı olan hırsız ve zânîler de şefâ'ate kavuşacak mı?" diye suâl ettim. Buyurdu ki:

- **Evet, onlara da şefâ'at edeceğim.**

Yine buyurdular ki:

(Sizler kıyâmet günü kendinizin ve babanızın adları ile çağırılacaksınız. Öyle ise çocuklarınıza güzel isimler veriniz.)

(Mîzâna konacak amellerden en ağır geleni, güzel ahlâktır.)

(Bir kimse, kardeşine arkasından duâ ettiği zaman, bir melek, “Allah, sana da o duâ ettiğin gibi versin” der.)

(Şikâyetinize sebep olan şeyler, amellerinizin bozukluğundandır.)

(Her kim Kehf sûresinin başından on âyet-i kerîme ezberlese, Deccâlin ve aldaticıların şerrinden korunmuş olur.)

(Her hastalığın başı çok yemektir.)

(Dertli mü'minin duâsını ganîmet bilin! Sübhânallahi velhamdüllillahi velâ ilâhe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billah, çok söyleyiniz. Zîrâ onlar sâlih amellerdendir. Ağaçların yaprakları döktükleri gibi bunlar da hatâları dökerler. Bunlar Cennet hazînelerindedir.

Kötülüklerin anahtarı

Ebüdderdâ dedi ki:

- Çok sevdiğim bana dedi ki:

(Parça parça parçalansan, ateşte yakılsan bile, Allahü teâlâyâ hiçbir şeyi ortak koşma! Farz namazları terketme! Farz namazları bile bile terkeden Müslümanlıktan çıkar. İçki içme! İçki, bütün kötülüklerin anahtarıdır.)

Ebüdderdâ hazretleri buyurdu ki:

- Zilhiccenin ilk 9 günü oruç tutmalı, çok sadaka vermeli ve çok duâ ve istigfâr etmelidir! Çünkü Muhammed aleyhisselâm, **(Bu on günün hayır ve bereketinden mahrûm kalana yazıklar olsun)** buyurdu.

Günâh unutulmaz

Ebüdderdâ hazretleri buyurdu ki:

- Dünyada, üç şey için yaşamak isterim: Uzun gecelerde namaz kılmak için, uzun günlerde oruç tutmak için ve sâlih kimselerin yanında oturmak için.

- Kötü kimselerle çok düşüp kalkan kimsenin kalbi harâb olur.

- Allahü teâlâyı görür gibi ibâdet ediniz! Kendinizi ölmüş biliniz! İyilik zâyi olmaz, günâh unutulmaz.

- Hayır, mal ve evlâdı çoğaltmakta değildir. Hayır, kulluk yükünün büyüklüğünü anlamak, ameli çoğaltmak, insanlarla oyalanmayı bırakıp Allahü teâlâyâ ibâdete yönelmektir. Eğer iyilik yaparsan Allahü teâlâyâ hamdet, günâh işlemişsen istigfâr et.

- Ardından insanların gelmesinden hoşlanan, Allahtan uzaklaşır.

- Aklında eksiklik olmayan hiç kimse yoktur. Çünkü dünyalıktan eline birşey geçtiği vakit sevinir, fakat ömrünün azaldığına üzülmez.

- Ölümden sonra neler göreceğinizi, başınıza gelecekleri bilseydiniz, isteyerek ne yemek yiyebilir, ne de su içebilirdiniz.

- İlminden faydalanmayan, ilmiyle amel etmeyen âlimler, mahşer günü

şiddetli azâba düşeceklerdir.

- Ölümü çok hatırlayan taşkınlıktan ve hasedden kurtulur.

- Bir âlim ilmiyle amel etmedikçe âlim sayılmaz.

- Rabbime karşı tevâzu' için yokluğu, yoksulluğu severim. Rabbimi arzûladığım için ölümü severim! Günâhıma keffâret olacağı için hastalığı severim!

- Kul Allahü teâlâyâ ibâdetle meşgul olunca, Allahü teâlâ onu sever, mahlûkâtına da sevdirebilir.

- Bilmeyene bir kere, bilip de yapmıyana yedi kere yazıklar olsun!

- İmânın kemâli, başa gelene sabır, kadere rızâ, tam bir tevekkül, ve Allahü teâlâyâ teslim olmaktır.

İlmi yaydı

Ebüdderdâ hazretlerinin ismi Uveymir bin Zeyd el-Ensârî el-Hazrecî'dir. Ebüdderdâ künyesidir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Tefsîr, hadîs, fıkıh ilimlerinde meşhûr sahâbîdir. Bilhassa Kur'ân-ı kerîmi ezberlemiş olmasıyla ve kırâat ilmini pek çok kimseye öğretmesiyle meşhûrdur.

Şam'da bulunduğu sırada Kûfe'den ve diğer yerlerden çok kimse, Ona fikhî mes'eleler sormak üzere gelir, fetvâsını alırdı. Ba'zı sahâbîlerle birlikte Kıbrıs'ın fethine de katıldı. Ebüdderdâ hazretleri, ömrünü dîne hizmet etmekle geçirdi. Nübüvvet kaynağından aldığı ilmi yaydı. Hazret-i Osman'ın halîfeliğinin son yıllarında, 652 yılında vefât etti.